

Elena-Lorena POPESCU

Provocări și dileme ale intervenției umanitare după Războiul Rece

Studiu de caz: Bosnia-Herțegovina

COLECȚIE DE SUCCES

Elena-Lorena POPESCU

**Provocări și dileme ale
intervenției umanitare după
Războiul Rece**

Studiu de caz: Bosnia-Herțegovina

Lumen

Iași 2006

Elena-Lorena POPESCU

Provocări și dileme ale intervenției umanitare după Războiul Rece. Studiu de caz: Bosnia-Herțegovina

Editura Lumen este acreditată CNCISIS sub nr 003

Tehnoredactare computerizată: Morariu Irina Maria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale:

Elena-Lorena POPESCU

Provocări și dileme ale intervenției umanitare după Războiul Rece. Studiu de caz: Bosnia-Herțegovina

Editura Lumen

Bibliografie

Pag.163

ISBN- 973-1703-18-7

978-973-1703-18-3

Extras din volumul:

Popescu, E.-L. (2006). Provocari si dileme ale interventiei umanitare dupa Razboiul Rece. Studiu de caz: Bosnia-Hertegovina. Iasi, Romania: Lumen.

Elena-Lorena POPESCU

**Provocări și dileme ale
intervenției umanitare după
Războiul Rece**

Studiu de caz: Bosnia-Herțegovina

Lumen

Iasi 2006

Extras din volumul:

Popescu, E.-L. (2006). Provocari si dileme ale interventiei umanitare dupa Razboiul Rece. Studiu de caz: Bosnia-Herțegovina. Iasi, Romania: Lumen.

Pagina lasata intentionat goala

Extras din volumul:

Popescu, E.-L. (2006). Provocari si dileme ale interventiei umanitare dupa Razboiul Rece. Studiu de caz: Bosnia-Hertegovina. Iasi, Romania: Lumen.

Cuprins:

<i>Introducere</i>	7
<i>Capitolul 1. Depășind Vom Kriege: războaiele etnice</i>	15
1.1. Război vechi versus război nou	17
1.2. Conflictele etnice și societatea internațională	27
<i>Capitolul 2. Intervenția umanitară: concept, forme, evoluție</i>	37
2.1. Ce este intervenția umanitară?	38
2.2. Intervenția non-militară	43
2.3. Evoluția intervenției umanitare în teorie și practică.....	46
2.3.1. Intervenția umanitară înainte de 1945	46
2.3.2. Intervenția umanitară în timpul Războiului Rece	48
2.3.3. Intervenția umanitară după 1990	53
2.4. Influența mass-mediei și a opiniei publice asupra deciziei de intervenție a statelor	63
<i>Capitolul 3. Legalitatea și legitimitatea intervenției umanitare</i>	67
3.1. De la suveranitate absolută la securitate umană	69
3.2. Perspective etice asupra intervenției umanitare	77
3.3. Pluralismul și solidarismul în dispută	81
3.4. Un drept legal al intervenției?	88
3.5. Responsabilitatea de a proteja	94
3.6. Responsabilitatea intervenției	98
<i>Capitolul 4. Studiu de caz: Intervenția umanitară din Bosnia-Herțegovina</i>	103
4.1. Conflictul din Bosnia – un „război nou”	105

Extras din volumul:

Popescu, E.-L. (2006). Provocari și dileme ale intervenției umanitare după Războiul Rece. Studiu de caz: Bosnia-Herțegovina. Iași, România: Lumen.

4.2. Atitudini ale societății internaționale față de conflict	115
4.3. Implicarea Națiunilor Unite în conflict: UNPROFOR	121
4.4. Unde? Când? Cum?	126
4.5. <i>Quo vadis</i>, Bosnia?	139
<i>Concluzii</i>	147
<i>Bibliografie</i>	155

Extras din volumul:

Popescu, E.-L. (2006). Provocari și dileme ale intervenției umanitare după Războiul Rece. Studiu de caz: Bosnia-Herțegovina. Iași, România: Lumen.

Introducere

Problematica intervenției umanitare a generat, mai ales în era post-Război Rece, una dintre cele mai intense dezbateri din domeniul relațiilor internaționale, atât în rândul teoreticienilor, cât și al practicienilor. Nucleul acestei dezbateri este reprezentat de aparenta contradicție dintre principiul suveranității statale, unul dintre pilonii definitorii ai sistemului internațional „gubernat” de Națiunile Unite, și ascensiunea normelor internaționale referitoare la protecția și garantarea internațională a drepturilor omului, care constituie o motivație pentru utilizarea forței externe în vederea asigurării securității umane.

Controversa născută în jurul intervenției umanitare constituie, de altfel, și **punctul de plecare** al acestei lucrări. Alegerea intervenției umanitare ca temă de cercetare se datorează actualității problemei și importanței ei pentru evoluția teoriei și practicii relațiilor internaționale – intervenția umanitară constituie o adevărată provocare la adresa unei societăți internaționale fundamentate pe principiile suveranității, non-intervenției și non-utilizării forței. Această lucrare, după cum sugerează și titlul – *Provocări și dileme ale intervenției umanitare după Războiul Rece. Studiu de caz: Bosnia-Herțegovina* – nu se dorește a fi o simplă relatare a evoluției intervenției umanitare în teorie și practică, ci urmărește o abordare analitico-argumentativă a principalelor orientări prezente în literatura de specialitate și în practica statelor, cu accent pe controversalele care fac dificilă formularea unei doctrine legale și legitime a intervenției umanitare.

Înainte de a trece la descrierea discursului științific al lucrării, consider că este necesar să ofer o motivație pentru alegerea titlului acestei lucrări. Astfel, „provocările” se referă la diversele situații sau probleme operaționale cu care un anumit stat sau grup de state s-ar putea confrunta într-o misiune umanitară – pornind de la curențele decizionale (de comandament), logistice și de resurse și terminând cu greutățile întâmpinate în teritoriu, aici referindu-mă, în mod special,

Extras din volumul:

Popescu, E.-L. (2006). *Provocari si dileme ale interventiei umanitare dupa Razboiul Rece. Studiu de caz: Bosnia-Hertegovina*. Iasi, Romania: Lumen.

la acțiunile de obstrucționare a operațiunii umanitare întreprinse de către părțile în conflict –, iar „dilemele” constau în atitudinile ezitante ale statelor vizavi de organizarea unei eventuale intervenții umanitare, atitudini ce se datorează, în principal, lipsei unei doctrine legale a intervenției umanitare și disputelor ce s-au conturat în jurul acestei problematice. Ultima parte a titlului, referitoare la studiul de caz, „avertizează” cititorul cu privire la existența unei părți practice a lucrării, în care sunt demonstrate, infirmate sau interpretate, în funcție de context, diverse aspecte prezentate în partea teoretică a lucrării.

Demersul științific al lucrării pornește de la ipoteza conform căreia proliferarea noilor tipuri de conflicte în perioada post-Război Rece a determinat o reconceptualizare a doctrinei intervenției în direcția legitimării intervenției umanitare, în baza a două argumente: modificările conceptuale produse în planul suveranității – se produce un transfer treptat de la „suveranitatea ca autoritate” (controlul exclusiv asupra unui teritoriu) la „suveranitatea ca responsabilitate” (respectarea unui standard minimal al drepturilor omului) – și extinderea conținutului noțiunii de „amenințare la adresa păcii și a securității internaționale”. Practic, ceea ce mi-am propus să demonstrez în această lucrare este că, în ciuda existenței unei opoziții evidente în rândul unor reprezentanți ai mediului academic și al unor actori ai societății internaționale, în era post-Război Rece au fost invocate numeroase argumente politice, etice și legale în favoarea formulării unei doctrine universale a intervenției umanitare, Consiliul de Securitate însuși autorizând o serie de intervenții importante în situații de criză umanitară evidentă.

Pornind de la ipoteza de cercetare prezentată mai sus, lucrarea conține trei direcții de analiză: în primul rând, plecând de la analiza noilor tipuri de conflicte, voi arăta în ce măsură violările grave ale drepturilor omului pe teritoriul unui stat au devenit o preocupare legitimă a societății internaționale; în al doilea rând, voi prezenta disputa cu privire la legalitatea și legitimitatea intervenției umanitare, identificând totodată impedimentele care stau în calea formulării unei doctrine legale a intervenției; în al treilea rând, voi demonstra,

Extras din volumul:

Popescu, E.-L. (2006). Provocari și dileme ale intervenției umanitare după Războiul Rece. Studiu de caz: Bosnia-Herțegovina. Iași, România: Lumen.

Provocări și dileme ale intervenției umanitare după Războiul Rece. Studiu de caz: Bosnia-Herțegovina

cu ajutorul studiului de caz, că nu legalitatea sau legitimitatea unei intervenții este decisivă pentru succesul ei, ci problemele de voință și capacitate ale statelor vizavi de utilizarea propriilor resurse în vederea soluționării unei crize umanitare. Structura tehnică a acestei lucrări, constând, pe lângă partea introductivă, în patru capitole și o parte finală de concluzii, urmărește aceste trei direcții de analiză.

Capitolul întâi conține o prezentare a noilor tipuri de conflicte, cu accent pe conflictele etnice și impactul acestora asupra societății internaționale. Pornind de la diversitatea abordărilor cu privire la actualele tipuri de conflicte, sunt prezentate principalele teorii contemporane în domeniu – dezbaterile se concentrează în jurul teoreticienilor care privesc războiul actual drept un fenomen irațional și al celor care susțin, în continuare, „raționalitatea” războiului –, nu înainte însă de a se face o scurtă trecere în revistă a trăsăturilor fundamentale ale războiului clasic, așa cum au fost ele formulate de Carl von Clausewitz. Demersul argumentației se fundamentează pe teza „războiului nou”, promovată de către Mary Kaldor, autoare globalistă, care a adoptat o poziție distinctă în cadrul celui de-al doilea grup de teoreticieni. După prezentarea teoriei lui Kaldor și a principalelor critici aduse acesteia, urmează o caracterizare a conflictelor etnice, identificând cauzele apariției și proliferării acestora, precum și principalele lor efecte, atât în plan intern, cât și internațional. Argumentația din primul capitol se finalizează prin determinarea reacțiilor societății internaționale față de noile tipuri de conflicte, cu accent pe nevoia de adaptare a acesteia la noile realități și pe contextul apariției opțiunii privind necesitatea formulării unei doctrine a intervenției, pornind de la ideile promovate de Secretarul General ONU, Boutros-Boutros Ghali, în documentul *An Agenda For Peace*.

Capitolul al doilea constituie o continuare firească a celui dintâi, legând efectele proliferării conflictelor noi de dezvoltarea practicii intervenției umanitare ca formă de ajutorare a civililor și de înlăturare a amenințărilor la adresa securității umane în statele afectate de lupte interne. Acest capitol conține o conceptualizare a intervenției umanitare, identificând principalele abordări cu privire la

Extras din volumul:

Popescu, E.-L. (2006). Provocari si dileme ale interventiei umanitare dupa Razboiul Rece. Studiu de caz: Bosnia-Hertegovina. Iasi, Romania: Lumen.

„ceea ce este sau nu este” intervenția umanitară, o prezentare a intervenției non-militare ca alternativă sau complementaritate la utilizarea forței și o trecere în revistă a evoluției intervenției umanitare în teorie și practică – înainte de 1945, în timpul Războiului Rece (Belgia în Congo, Statele Unite în Republica Dominicană, India în Pakistanul de Est, Vietnam în Cambodgia, Franța în Africa Centrală, Tanzania în Uganda, Statele Unite în Panama) și în anii nouăzeci (intervențiile din nordul Irakului, fosta Iugoslavie – Bosnia, Somalia, Haiti, Rwanda, Kosovo, Timorul de Est)–, încheindu-se prin identificarea influenței mass-mediei și a opiniei publice asupra deciziei de intervenție a statelor. Sunt oferite diverse puncte de vedere cu privire la semnificația și conținutul intervenției umanitare, o definiție comprehensivă a acesteia, precum și o plasare a acesteia în contextul istoric, examinând-o atât din perspectiva legalității, cât și a practicii statelor. Fiecare perioadă „istorică” s-a confruntat cu o serie de controverse privind existența unei doctrine sau a unui drept legal al intervenției: înainte de 1945, deși mulți specialiști recunoșteau existența unei doctrine a intervenției fundamentate în dreptul cutumiar, aceasta a fost contestată ulterior, pornindu-se de la ideea că nu a existat o practică constantă în acest sens; în perioada 1945-1990, doctrina intervenției a fost respinsă legal, însă a continuat în practica statelor, deși acestea s-au ferit adesea să invoce doctrina intervenției umanitare, preferând, în schimb, să facă apel la motivația autoapărării; începând din anii nouăzeci, se conturează un drept legal al intervenției umanitare sub auspiciile ONU, autorizația Consiliului de Securitate constituind cheia legalității acestei acțiuni.

Capitolul al treilea este consacrat dezbaterii privind legalitatea și legitimitatea intervenției umanitare, fiind structurat, la rândul său, în mai multe părți sau subcapitole. În primul subcapitol, este prezentată evoluția conceptului de suveranitate statală, cu accent pe limitele sale și provocările actuale la adresa sa; pornind de la redefinirea rolului statului și a poziției individului în actualul sistem internațional, s-a dezvoltat conceptul de „suveranitate a individului”, pe lângă cel de „suveranitate de stat”, care presupune

Extras din volumul:

Popescu, E.-L. (2006). Provocari și dileme ale intervenției umanitare după Războiul Rece. Studiu de caz: Bosnia-Herțegovina. Iași, România: Lumen.

Provocări și dileme ale intervenției umanitare după Războiul Rece. Studiu de caz: Bosnia-Herțegovina

responsabilitatea statului de a asigura securitatea umană. Al doilea subcapitol urmărește perspectivele etice asupra intervenției umanitare, făcând distincția între mai multe tradiții etice care stau la baza dezbaterii privind statutul intervenției umanitare: statism versus cosmopolitism, deontologie versus consecvențialism și doctrina războiului just. Al treilea subcapitol analizează legitimitatea intervenției umanitare din perspectiva abordărilor pluraliste și solidariste din teoria relațiilor internaționale, care au drept obiect al disputei raportul dintre suveranitatea de stat și problema drepturilor omului, și se încheie cu o argumentație în favoarea intervenției umanitare, sub influența viziunii solidariste. Al patrulea subcapitol urmărește disputa creată în jurul dreptului legal al intervenției dintre restricționiști, care resping ideea existenței unui astfel de drept în ordinea juridică internațională și contra-restricționiști, care motivează că dreptul legal al intervenției se fundamentează în dreptul cutumiar (practica statelor și chiar a Consiliului de Securitate) și în normele internaționale referitoare la drepturile omului. Al cincilea subcapitol analizează trecerea discursivă propusă de Comisia Internațională privind Intervenția și Suveranitatea Statală de la „dreptul de a interveni” la „responsabilitatea de a proteja”, de la „suveranitatea ca și control” la „suveranitatea ca responsabilitate”, fiind formulate totodată principii și recomandări operaționale care ar putea sta la baza unei doctrine a intervenției umanitare. Ultimul subcapitol încearcă să rezolve dilema privind responsabilitatea intervenției, oferind patru strategii politico-legale care ar putea fi luate în calcul în formularea unei doctrine a intervenției.

Ultimul capitol conține un studiu de caz, ce descrie intervenția umanitară din Bosnia-Herțegovina. Acesta este organizat, la rândul său, în mai multe părți, și anume: demonstrația că războiul din Bosnia este unul de tip nou, identificarea atitudinilor principalilor actori internaționali – statele europene, Statele Unite, Rusia –, prezentarea misiunii Națiunilor Unite în Bosnia, *United Nations Protection Force*, cu accent pe problemele sale operaționale, descrierea situațiilor în care s-a intervenit și a măsurilor luate (incluzând raporturile NATO-ONU și accentuând ezitățile cu privire

Extras din volumul:

Popescu, E.-L. (2006). Provocari si dileme ale interventiei umanitare dupa Razboiul Rece. Studiu de caz: Bosnia-Hertegovina. Iasi, Romania: Lumen.

la utilizarea forței) și evaluarea succesului intervenției din perspectiva procesului de reconstrucție post-conflict. Acest studiu de caz ilustrează foarte bine efectele negative ale unei politici a intervenției umanitare ezitante și ale unei abordări greșite – mandatarea inadecvată de către Consiliul de Securitate a unei misiuni de menținere a păcii, care presupunea resurse insuficiente în raport cu amploarea evenimentelor și nu permitea decât utilizarea restrictivă a forței.

Orice cercetare științifică se bazează pe o anumită **metodologie**, care presupune, pe lângă definirea ipotezei și a direcțiilor de cercetare, și identificarea tipului abordării și a metodelor de realizare a cercetării.

În redactarea acestei lucrări, am adoptat o abordare analitico-argumentativă, întrucât am considerat că simpla descriere a unor evenimente sau teorii nu este relevantă pentru tema aleasă, în condițiile în care aceasta este una de actualitate, care invită la noi interpretări și abordări. Astfel, am încercat să filtrez, să sintetizez și să grupez informațiile acumulate în urma consultării surselor bibliografice într-o manieră cât mai relevantă pentru obiectul cercetării mele, nelipsind însă argumentele proprii, singurele în măsură să ofere, din punctul meu de vedere, „personalitate” lucrării.

Dat fiind faptul că este o analiză de tip calitativ, care pune accent pe evoluția și specificitatea unor evenimente sau aspecte conceptuale, metodologia utilizată preponderent este cea a analizei documentare. Sursele de informații care au servit ca bază de studiu acestei lucrări sunt reprezentate de literatura de specialitate din domeniul managementului conflictelor internaționale și al intervenției umanitare și de documente oficiale aparținând instituțiilor care au fost direct implicate în intervențiile prezentate (de exemplu, rezoluțiile Consiliului de Securitate ONU) sau care au contribuit la evoluția abordărilor în domeniu (de exemplu, rapoartele Secretarului General ONU). Dintre metodele de analiză existente, am ales analiza comparativă – aplicată în prezentarea diverselor teorii din domeniu – și studiul de caz – utilizat pentru a oferi o reflectare

Extras din volumul:

Popescu, E.-L. (2006). Provocari si dileme ale interventiei umanitare dupa Razboiul Rece. Studiu de caz: Bosnia-Hertegovina. Iasi, Romania: Lumen.

Provocări și dileme ale intervenției umanitare după Războiul Rece. Studiu de caz: Bosnia-Herțegovina

în practică a suportului teoretic al acestei lucrări, dar și pentru a sublinia anumite erori sau omisiuni prezente în literatura de specialitate.

În ceea ce privește specificul literaturii de specialitate din domeniul intervenției umanitare, există „două tabere” majore, indiferent de abordarea adoptată (din perspectiva eticii, a legalității sau a legitimității): pe de o parte, există un grup de teoreticieni favorabili intervenției, care militează pentru formularea unei doctrine a intervenției în baza dreptului cutumiar și al normelor etico-juridice privind drepturile omului și securitatea umană (Nicholas J. Wheeler, Ramesh Thakur, Jennifer M. Welsh, R. J. Vincent, David J. Sheffer, Robert I. Rotberg, Stanley Hoffmann, A. J. Bellamy, Michael Ignatieff, David Luban, Richard Lillich, Fernando R. Tesón, Thomas G. Weiss și alții), iar pe de altă parte, există o familie de specialiști care resping ideea de intervenție, formulându-și argumentele în funcție de orientarea pe care o au (filosofi, teoreticieni ai relațiilor internaționale, juriști: Mohammed Ayoub, Simon Chesterman, Michael Byers, Hedley Bull, Robert Jackson, Ian Brownlie, N. S. Rodley, T. Franck și alții). Există și o a treia categorie de autori, care recunosc un drept limitat al intervenției (Michael Walzer, Kenneth Ross, A.P.V. Rogers și alții).¹

Opțiunea personală vizavi de problematica intervenției se manifestă în direcția legitimării unui astfel de drept al statelor în situații de criză umanitară evidentă, considerând că este necesară formularea unei doctrine legale a intervenției, care ar anula o mare parte dintre actualele controverse.

¹ Autorii exemplificați în acest paragraf au fost identificați în urma consultării literaturii de specialitate în domeniu. Menționez că nu am consultat operele tuturor, din cauza lipsei accesului la anumite lucrări, în schimb, absolut toți au fost menționați și analizați în lucrările pe care le-am parcurs în vederea concepției acestei lucrări.

Extras din volumul:

Popescu, E.-L. (2006). *Provocari si dileme ale interventiei umanitare dupa Razboiul Rece. Studiu de caz: Bosnia-Hertegovina*. Iasi, Romania: Lumen.

Pagina lasata intentionat goala

Extras din volumul:

Popescu, E.-L. (2006). Provocari si dileme ale interventiei umanitare dupa Razboiul Rece. Studiu de caz: Bosnia-Hertegovina. Iasi, Romania: Lumen.

Capitolul 1. Depășind *Vom Kriege*: războaiele etnice

Sfârșitul Războiului Rece a adus în prim plan o serie de provocări fundamentale diferite de cele cu care se confrunta societatea internațională în 1945, când a fost creată Organizația Națiunilor Unite. Noile realități, precum conflictele intrastatale, necesitatea respectării drepturilor omului, problemele de mediu, terorismul internațional etc., au presupus apariția unor noi expectanțe de acțiune și a unor noi standarde de conduită atât în plan intern, cât și internațional. În acest context, au fost întreprinse demersuri în direcția întăririi cooperării internaționale și a acțiunilor colective, punându-se un accent deosebit pe respectarea normelor internaționale și pe diversificarea actorilor și a mecanismelor internaționale, în special în domenii precum drepturile omului și securitatea umană (de exemplu, crearea unor instituții precum Înalțul Comisar ONU pentru Drepturile Omului și Tribunalul Penal Internațional).

Încheierea Războiului Rece a însemnat, înainte de toate, o schimbare semnificativă în planul securității, principala problemă constituind-o proliferarea conflictelor armate în interiorul statelor (de exemplu, războaiele civile, conflictele etnice) și apariția de noi structuri statale. Astfel, în literatura de specialitate a devenit din ce în ce mai popular conceptul de **război nou** ca substitut pentru războaiele civile sau interne, dezvoltat în special de „comentarii radicali și de stânga”, între care cei mai influenți sunt Michael Ignatieff și Mary Kaldor.² Alți autori preferă utilizarea conceptului mult mai general de **război modern**³, nu în sensul de război aparținând modernității, ci de război distinct de cel clasic,

² Paul Hirst, *Război și putere în secolul XXI. Statul, conflictul militar și sistemul internațional*, Antet, 2001, p. 70.

³ Vezi, *inter alia*, Jan Angstrom, „Debating the Nature of Modern War” în Jan Angstrom, Isabelle Duyvesteyn (eds.), *Rethinking the Nature of War*, Frank Cass, Londra, 2005; R. D. Hooker Jr., „Beyond Vom Kriege: the Character and Conduct of Modern War” în *Parameters*, 35 (2), Vară 2005, pp. 4-17.

Extras din volumul:

Popescu, E.-L. (2006). Provocări și dileme ale intervenției umanitare după Războiul Rece. Studiu de caz: Bosnia-Herțegovina. Iași, România: Lumen.

Elena-Lorena POPESCU

clauswitzian. De asemenea, se folosesc și conceptele de **conflict de joasă intensitate**, conceput în perioada Războiului Rece de către armata americană pentru a descrie războiul de gherilă sau terorismul, de **război privatizat** sau de **război postmodern**, pentru a deosebi conflictele etnice de războaiele specifice modernismului clasic.⁴ Personal, prefer conceptul de **război nou**, întrucât mi se pare mult mai sugestiv pentru natura conflictelor interne caracteristice perioadei post-Război Rece, care se deosebesc considerabil de războiul *clauswitzian* prin diferite trăsături specifice, pe care le voi analiza în continuare.

⁴ Mary Kaldor, *Războaie noi și vechi: violența organizată în epoca globală*, Antet, 2001, p. 10.

Extras din volumul:

Popescu, E.-L. (2006). Provocari și dileme ale intervenției umanitare după Războiul Rece. Studiu de caz: Bosnia-Herțegovina. Iași, România: Lumen.

1.1. Război vechi versus război nou

A doua jumătate a secolului douăzeci s-a confruntat cu numeroase schimbări în ceea ce privește natura și desfășurarea războiului, remarcându-se, în special în anii optzeci și nouăzeci, o deplasare de la conflictul inter-statal (clasic, convențional) la cel intrastatal. Studiile cantitative au demonstrat că, în anii nouăzeci, mai bine de nouăzeci la sută dintre conflictele armate au avut loc în interiorul statelor, nu între state⁵. Aceste schimbări au determinat o adevărată dezbatere în literatura de specialitate în ceea ce privește conceptualizarea acestui tip de conflict. Înțelegerea naturii conflictelor este esențială în vederea găririi variantei optime de soluționare a acestora; o analiză incorectă poate duce la intervenții eșuate, așadar „comandanții și factorii de decizie politici trebuie să înțeleagă natura războiului în care intervin sau se gândesc să intervină, pentru a evita să facă greșeli care în ultimă instanță ar putea costa vieți și prelungi conflictul inutil.”⁶

Un demers sistematic privind natura războiului ar trebui să înceapă prin evidențierea principalelor caracteristici ale războiului clasic, dezvoltate de Carl von Clausewitz în lucrarea *Vom Kriege* (*Despre război*), publicată *post-mortem* în 1832, ce a influențat gândirea politică și militară occidentală începând cu a doua jumătate a secolului al nouăsprezecelea, fiind considerată și în prezent cea mai bună lucrare despre război și strategie militară. Așa cum observă R. D. Hooker Jr., ideile lui Clausewitz rezistă nu pentru că acesta ar fi „universal înțeles sau acceptat”, ci pentru că a fundamentat o serie de principii privind natura și desfășurarea războiului.⁷

În lucrarea sa, Clausewitz privește războiul ca pe un fenomen rațional și politic. Susținând că „războiul e o continuare a politicii prin alte mijloace”⁸, el încerca, de fapt, să demonstreze că „războiul e instrumental prin natură și astfel, ar trebui înțeles ca un fenomen

⁵ Cf. Angstrom, *op. cit.*, p. 2.

⁶ *Ibidem*, p. 3.

⁷ Hooker Jr., *op. cit.*, p. 4.

⁸ Carl von Clausewitz, *On War*, Kessinger Publishing, 2004, p. 36.

Eqpvkpwctgc "ceguvwk" xqnwo "q" rwvg k
volumul de pe

www.edituralumen.ro
www.librariavirtuala.com

ucw "fkp" nkdt tkkng "pqcuvtg" r

ISBN 978-973-1703-18-3
ISBN 973-1703-18-7

9789731703183

Conținutul acestui volum nu
reprezintă în mod necesar
punctul de vedere al Editurii
Lumen sau al finanțatorilor

Publicat cu finanțarea:

media
LUMEN
www.EdituraLumen.com

www.EuroMarket.ro

Design, Prints, Web sites
E-commerce applications